

Strømpriskrisen: Er politikk det umuliges kunst?

Denne teksten ble først publisert på <http://einarflydal.com> den 30.01.2023

Det heter seg at politikk er det muliges kunst. I forbindelse med strømprisene kan det virke som det er motsatt, altså det dreier seg om det *umuliges* kunst, eller om hvordan man selger en strategi som ganske enkelt er umulig:

For budskapet fra Jonas Gahr Støre & co virker så selvmotsigende at det er ubegripelig at man får seg til å tro at det går hjem hos folk. Er kanskje toppolitikere bare skuespillere som framfører det budskapet som sterke lobbygrupper gir dem i hendene? Altså «ikke hundens hode, men halen»?

Jeg oppsummerer situasjonen, budskapet fra Støre & co og dets umuligheter nedenfor, slik jeg oppfatter dem.

Tillit og skuespill

Vi har et tillitsbasert samfunn. Men tilliten bør ha sine grenser. Toppledere har dessverre ofte rollen som skuespillere – altså de som skal framføre andres budskap, og gjøre det med overbevisning og entusiasme. Det gjelder både i politikken og i næringsliv og i offentlig forvaltning. Jeg har sett det på nært hold i praksis, på alle disse områdene.

Å tro noe annet er dessverre naivt: Toppledere har ingen mulighet til å sette seg grundig inn i alt de skal mene noe om, og blir derfor prisgitt interessene til sine utredere og rådgivere. Derfor lærer de på kurs å forme sine meninger og handlinger utfra «gut feeling» – magefølelsen.

Da blir det viktig hvilke grunnholdninger lederne har, hvem de lytter til – og hvilke interessegrupper som tilbyr dem ressurser og drahjelp til å gjennomføre det de er blitt overbevist om er realistisk og ønsket, og som kan sikre deres egen legitimitet og makt. Det er ikke annet å vente enn at slikt slår ut i argumentasjonen vi får servert.

En selvmotsigende argumentasjon – punkt for punkt

Mange har analysert argumentasjonen rundt strømprisene – og med større innsikt enn jeg. Odd Handegaard og Dag Seierstad leverer kritiske analyser som i mine øyne virker særdeles innsiktsfulle. Nedenfor finner du mitt forsøk på å oppsummere de punktene som får politikken i dag til å virke som kortsiktig og selvmotsigende:

1. Norge er medlem av EØS, og dermed underlagt EUs politikk for å oppnå et enhetlig marked med minst mulig friksjon når det gjelder flyten av alle økonomiens innsatsfaktorer: kapital, varer og tjenester (og kunnskap og informasjon).
2. EUs byrå for utvikling av et felles europeisk strømmarked, ACER, har som mål å fjerne alle hindringer, pålegge utbygging av kapasitet (altså kabler), og dermed sørge for fri og enhetlig prisdannelse innen hele EØS-området. Dette gjelder også Norge, og ACER vil gradvis skjerpe sine krav gjennom innføring av felles regelverk og ved å stille krav gjennom RME til NVE, Statkraft og Statnett og til strømprodusenter og netteiere.
3. Bare midlertidige begrensninger som ikke er konkurransehindrende, men er knyttet til forsyningssikkerhet i ekstreme situasjoner godtas. Det er derfor i strid med EØS-reglene å forfordele norske kunder, dvs. tilby dem en lavere pris for strøm.
4. Prisen for kraft fastsettes utfra høyeste pristilbud. Norge leverer en bagatellmessig andel av EUs totale strømbehov, og behovet i EU er bortimot umettelig. I det store bildet, dvs. over tid, kan Norge derfor ikke påvirke prisen ved å produsere mer kraft.
5. Norge er et råvareproduserende land (tradisjonelt tømmer, fisk og gruvedrift) som kan ha en konkurransedyktig industri som også holder liv i resten av samfunnet fordi vi – før ACER og utenlandskabler – har hatt tilgang til langt billigere elektrisk kraft enn land som ligger nærmere markedene (f.eks. aluminium, skipsverft og kompetansekrevende mekanisk industri).

6. Uten billigere kraft enn mer sentrale land har Norge mistet grunnlaget for mye av samfunnsøkonomien. For industrien er det ett fett hvor kraften kommer fra, så lenge den er billigere og dermed gir et konkurransefortrinn, men det kan den ikke bli i et felleseuropeisk energimarked.
7. Støre & co (og Solberg & co) vil få ned de høye prisene ved å øke kraftproduksjonen – uten å gjøre noe med det felleseuropeiske energimarkedet, samtidig som dette markedet etterspør nærmest uendelig mye kraft. Da må kraftproduksjonen mangedobles, og det er ikke mulig.
8. Ny kraftproduksjon er tenkt å særlig komme fra vindmøller på hav og på land og fra solceller. Til en langt høyere pris en dagens.
9. Fossil energi skal utvikles i stor grad, noe som øker etterspørselen av elektrisk energi kraftig, og dermed prisen.

EØS – den hellige ku

Denne argumentasjonen ser ikke ut til å gå i hop. Tvert om. Det virker som om det ene tiltaket slår det andre i hjel og som om ACER, dvs. EØS-medlemskapet, står i veien for enhver prisregulering som kunne brakt prisen ned til i nærheten av produksjonsprisen.

Men å røre ved EØS-medlemskapet kan vi ikke forvente at selve håndverkeren bak EØS, Jonas Gahr Støre, skal gjøre. Den gang på 1990-tallet da han var «koffertbæreren» til Gro Harlem Brundtland, var han vesentlig for å få EØS i stand som et EU-medlemskap der Norge kunne være «a very active non-member». Heller ikke kan Arbeiderpartiet utfordre EØS-medlemskapet, og det tør ikke bruke «veto-retten», for man vet i ledelsen at den ikke kan brukes ettersom den ikke er reell. En ny medlemskapsdebatt ville rive resten av AP-skuta i filler.

Kraftpolitikken må derfor tilpasses ACER, koste hva det koste vil for norsk næringslivs konkurransekraft. Da må heller næringslivet legges om.

Bonanza for kraftbransjen

For vannkraftbransjen er situasjonen selvsagt fantastisk, uansett om den må godta en ny grunnrenteskatt:

Med en produksjonskost på en tiøring eller to, kan vannkraftbransjen selge strømmen til flere kroner. Og slik vil det fortsette i overskuelig framtid. For kraftbransjen blir inntjeningen bedre jo kraftigere tiltak ACER setter i verk for å nå sine mål om like priser i hele EU/EØS. Verken vindmøller, solceller eller atomkraftverk kommer til å true i overskuelig framtid.

Bransjen styres i dag av resultatene på bunnlinja, ikke av behovet for å gi norsk industri levedyktige betingelser. Bransjen har derfor ingen grunn for å selge til under markedspris, selv om regjeringen oppfordrer den til å tilby langtidsavtaler. Og gå under markedspris ber heller ikke regjeringen bransjen om å gjøre – for det ville bryte med EØS-regler.

«Fullelektrifisering» er derfor honning i kraftbransjens ører. For statlig støttet utbygging av med vind- og solbasert strømproduksjon vil bare øke prisen på vannkraften, siden markedet er umettelig og upåliteligheten i vind- og solbasert strøm vil øke strømforbruket og gjøre oss ekstra avhengig av vannkraften når vinden ikke blåser og sola ikke skinner.

Det er derfor ikke fra vannkraftbransjen vi kommer til å høre at myndighetenes politikk er keiserens nye klær eller selvmotsigende. Det realistiske utfallet er ikke lavere priser, men en langsom aksept av at prisene vil bli høye i hele landet, og en avvikling av kraftkrevende industri til fordel for eksport av strøm. Å selge strøm produsert fra vannkraftanlegg bygd for tiår siden er en virksomhet med nærmest null ringvirkninger i form av arbeidsplasser. Så kan det store overskuddet som ikke blir liggende igjen i den nye klassen av strømtradere, kanskje heller konfiskeres av staten og brukes til havvindutbyggingen og til å sysselsette pleiere som skal ta seg av av eldrebølgen.

Miljøbevegelsen

Miljøbevegelsen oppnår da for så vidt det den lenge har ønsket: at vi begynner å bli mer forsiktig med energibruken, og kanskje også at vi slik kan bevege oss bort fra fossile energikilder om begeistringen for «fullelektrifisering» får oss til å stenge dem ned. Men det var vel ikke helt slik den ønsket seg det?

Einar Flydal, den 30. januar 2023